

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Національної академії

керівних кадрів культури і мистецтв

кандидат мистецтвознавства, професор

Валерій МАРЧЕНКО

2025 року

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Кравченко Людмили Валеріївни
на тему «Французька порцеляна з колекції Музею Ханенків: атрибуція творів»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 02 Культура і мистецтво
за спеціальністю 023 образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація

Публічна презентація проведена на кафедрі мистецтвознавчої експертизи
05 травня 2025 року, протокол № 12

Актуальність теми дослідження. Мистецтво порцеляни протягом багатьох століть викликає зацікавлення колекціонерів та дослідників. Ще з часів появи у Європі в XIV ст. китайських зразків фарфору розпочалося вивчення технології, історії та спроби атрибуції порцеляни, яка стала коштовним об'єктом колекціонування. Понад чотириста років виробники скла та кераміки прагнули опанувати секрет виготовлення тонкого білого черепка, ідентичного східному аналогу. Саме у Франції 1670-х рр. кераміст Луї Потера з Руану отримав привілей на виробництво фаянсового та фарфорового посуду. З цього моменту розпочинається історія французької порцеляни.

Французькі мануфактури, такі як Шантіїї, Меннесі, Севр, витримали конкуренцію з продукцією Майсену, Берліна у Німеччині та Відня в Австрії. Більше того, Севрська королівська порцелянова мануфактура зайняла провідну позицію серед поціновувачів. Будучи у великій пошані серед знавців, французький фарфор став об'єктом жадання колекціонерів. При всіх європейських дворах і в королівських скарбницях почесне місце займали сервізи, виготовлені саме на цих славетних мануфактурах. Особливу увагу порцеляновим виробам XVIII ст. з Франції та Німеччини приділяли як засновник Національного музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків (НММБВХ) Богдан Іванович, так й інші колекціонери України, чії збірки стали частиною Державного музейного фонду після його заснування у 1919 р.

У Музеї Ханенків на сьогодні зберігається 181 предмет, атрибутований як фарфор виробництва Франції XVIII–XIX ст. Вивчення цієї колекції є важливим для реконструкції історії формування фондів музею, уточнення походження і визначення дати виготовлення творів, а також розширення знань не лише щодо функціонування французьких мануфактур у різні періоди їхньої діяльності, а й щодо культурних взаємозв'язків Франції та України.

Актуальність дослідження колекції французької порцеляни НММБВХ визначена тим, що на сьогодні відсутні комплексні праці, які б розкривали питання колекціонування саме французького фарфору в Україні. Збірка європейської порцеляни НММБВХ за сто років свого існування не була проаналізована і атрибутована повною мірою. За часів незалежності України цікавість до цього зібрання значно зросла: твори публікувались з оновленими атрибуціями у виставкових каталогах, проте, лише окремі з них розглянуті в наукових працях сучасних дослідників. У дисертації поданий новий атрибутивний матеріал та уточнений провенанс більшості творів французької порцеляни з фондів НММБВХ, що сприятиме введенню її в науковий обіг, а також популяризації спадщини музею як важливого осередку збереження культурних надбань України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане відповідно до теми наукової роботи кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв «Мистецтвознавчі та експертні дослідження національної культурної спадщини» (державний реєстраційний номер 0118U001513). Тему дисертаційної роботи затверджено рішенням Вченої ради Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (Протокол № 4 засідання Вченої ради НАКККіМ від 26 жовтня 2021 р.).

Наукова новизна полягає в тому, що *вперше* систематизовано зібрання французької порцеляни в НММБВХ, відповідно до мануфактур та періодів виготовлення; встановлено, що основну частину колекції становлять вироби з м'якої порцеляни Севрської королівської мануфактури (приблизно 45%), а також продукція мануфактур у Меннесі та Шантії. Значну частину збірки складають предмети з твердої порцеляни, виготовлені на паризьких фабриках і в ательє, зокрема на виробництвах у Кліньянкурі, мануфактурі графа д'Артуа, фабриках Даготі, братів Дарт, Наст, Жакоба Петі, Алле та Самсона. Виявлено експонати (64 предмети), що є частинами унікальних сервізів, створених на замовлення королівського двору, зокрема Севрською порцеляною мануфактурою. Окремі вироби з цих сервізів знаходяться також у колекціях лімозького Національного музеї Адрієна Дюбуше, Музеї Лувру, Музеї декоративного мистецтва в Парижі, в королівській колекції у Швеції. Визначено авторство розпису і позолочення 81 предмету. Серед художників, роботи яких наявні в колекції, найвідомішими є: Жан-Батіст-Етьєн Женест, Жан-Батіст Тандар, Дені Леве, Едме-Франсуа Буйа, Жан-П'єр Буланжер, Шарль-Теодор Бютьо, Софі Біне, П'єр Массі, Мішель Барнабе Шово. Охарактеризовано етапи формування колекції, з'ясовано шляхи її поповнення та джерела надходжень. Перший етап пов'язаний з діяльністю

Богдана та Варвари Ханенків, які формували власне зібрання, орієнтуючись на європейські тенденції колекціонування кінця XIX ст. Другий етап припадає на 1920–1930-ті рр., коли музей отримав значну кількість експонатів з націоналізованих приватних колекцій аристократичних родин Репніних, Браницьких, Гудим-Левковичів, Розенбергів. Частина предметів надійшла через Державний музейний фонд. Третій етап, що тривав у другій половині XX ст., був пов'язаний з передачею порцеляни з інших музейних установ, а також надходженнями окремих творів з приватних колекцій. Введено у науковий обіг значну частину колекції фарфору Музею Ханенків (158 предметів). *Уточнено:* термінологічні визначення предметів зібрання з огляду на їхню форму, функціональне призначення та декоративне оформлення; технологічні особливості виготовлення порцеляни у Франції XVIII–XIX ст., асортимент продукції французьких мануфактур, визначено основні типи виробів. *Набуло подальшого розвитку:* вивчення складу колекції європейської порцеляни в НММБВХ; тематичні та художньо-стилістичні особливості декору творів, виявлено іконографічні джерела розписів та скульптури.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає у можливості використання отриманих в результаті дослідження даних для написання монографій та наукових публікацій з атрибуції творів, історії колекціонування кінця XIX – початку XX ст. та формування музейних збірок в Україні, підготовки нової документації щодо експонатів, які є вагомою частиною Державного музейного фонду України, створення загальнодоступного цифрового каталогу зібрання французької порцеляни у НММБВХ.

Практичне значення. Матеріали здійсненого дослідження у подальшому можуть бути використані для вивчення французької порцеляни з музейних та приватних колекцій. Досвід атрибуції може бути корисним для складання каталогів, організації виставок та популяризації культурної спадщини України. Отримані під час виконання роботи результати можуть бути застосовані також для створення освітніх компонентів з історії декоративного мистецтва, історії українського мистецтва, музеєзнавства, експертизи творів декоративно-прикладного мистецтва.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною роботою. Всі наукові результати, висновки та положення отримані дослідницею самостійно, публікації за темою роботи є одноосібними.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Науковий керівник – кандидат мистецтвознавства, доцент Міщенко Ірина Іванівна.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, встановлено, що дисертаційна робота Кравченко Людмили Валеріївни є результатом самостійних досліджень, не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення.

Перелік публікацій за темою дисертації. Основні положення та результати дослідження відображені у 11 публікаціях, з них: 4 – у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України; 2 – у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 5 □ публікації апробаційного характеру..

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях, затверджених МОН України

1. Кравченко Л. В. Вироби перших порцелянових мануфактур Франції з колекції Музею Ханенків. *Український мистецтвознавчий дискурс* : наук. журнал. 2023. № 3. С. 62–67. DOI: <https://doi.org/10.32782/uad.2023.3.8>

2. Кравченко Л. В. Севрський сервіз з колекції родини Браницьких. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 1. С. 271–275. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2025.327977>

3. Кравченко Л. В. Твори порцелянових мануфактур Парижу з колекції Музею Ханенків. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2024. № 75. Т. 1. С. 130–134. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/75-1-19>

4. Кравченко Л. В. Формування колекції французької порцеляни у Національному музеї мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків: аналіз архіву. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2023. № 3. С. 154–159. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2023.289834>

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях

5. Kravchenko L. The Collection of European porcelain in the Khanenko Museum, Kyiv. *Journal The French Porcelain Society*. 2022. Vol. IX. P. 205–218.

6. Kravchenko L. From Private Collections to the National Museum. *French Porcelain Society Journal*. 2024. Vol. X. P. 51–70.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Кравченко Л. В. Французька порцеляна в колекції Богдана та Варвари Ханенків. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір* : тези VII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, аспірантів та магістрантів (Київ, 2 листопада 2023 р.). Київ : НАКККіМ, 2023. С. 143–144.

8. Кравченко Л. В. Предмети з сервізів севрської королівської

порцелянової мануфактури в колекції Музею Ханенків. *The current state of development of world science: characteristics and features* : VII International Scientific and Theoretical Conference, (Lisbon, June 14, 2024). Lisbon, 2024. С. 177–178.

9. Кравченко Л. В. Сервіз мануфактури братів Дарт в колекції Музею Ханенків. *Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук ХХІ ст.*: зб. VII Міжнар. наук. конф. (м. Полтава, 21 червня 2024 р.). Вінниця : UKRLOGOS Group, 2024. С. 227–228.

10. Кравченко Л. В. Надходження порцеляни до Музею Ханенків з приватних зібрань у 1920-х рр. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір*: тези VII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, аспірантів та магістрантів (Київ, 7 листопада 2024 р.). Київ : НАКККіМ, 2024. С. 461–462.

11. Кравченко Л. В. Ваза з портретом Марії Луїзи Австрійської з колекції Музею Ханенків. *The driving force of science and trends in its development: collection of scientific papers „SCIENTIA“ with Proceedings of the VIII International Scientific and Theoretical Conference* (London, April 18, 2025). London, 2025. P. 251–252.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, тринадцяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (186 позицій) і додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 191 сторінку, загальний обсяг роботи – 249 сторінок..

Характеристика особистості здобувача. Кравченко Людмила Валеріївна народилася 3 березня 1986 р. в м. Кишинів, Молдова. У 2007 р. закінчила Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, отримала диплом спеціаліста. З 2021 р. є аспіранткою кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури. Структура та побудова дисертації логічна. Стиль дисертації відповідає вимогам МОН України.

Рецензенти рекомендують: відповідно до п.15 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, *пропонується такий склад разової ради:*

Голова ради:

Копієвська Ольга Рафаїлівна, доктор культурології, професор кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Рецензенти:

Марченко Ірина Ярополківна, кандидат історичних наук, доцент кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Несен Ірина Іванівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Офіційні опоненти:

Роготченко Олексій Олексійович, доктор мистецтвознавства, професор, член-кореспондент Національної академії мистецтв України, головний науковий співробітник Інституту проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України.

Школьна Ольга Володимирівна, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка.

У результаті попередньої експертизи дисертації **Кравченко Людмили Валеріївни** і повноти публікацій основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Л. В. Кравченко на тему «Французька порцеляна з колекції Музею Ханенків: атрибуція творів».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, теоретичною та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Л. В. Кравченко відповідає спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація і вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Л. В. Кравченко на тему: «Французька порцеляна з колекції Музею Ханенків: атрибуція творів» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 023 образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

4. Рекомендувати вченій раді Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова ради:

Копієвська Ольга Рафаїлівна, доктор культурології, професор кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Рецензенти:

Марченко Ірина Ярополківна, кандидат історичних наук, доцент кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Несен Ірина Іванівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Офіційні опоненти:

Роготченко Олексій Олексійович, доктор мистецтвознавства, професор, член-кореспондент Національної академії мистецтв України, головний науковий співробітник Інституту проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України.

Школьна Ольга Володимирівна, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка.

Презентація Кравченко Людмили Валеріївни на 18 сторінках додається.

Головуючий:

кандидат філософських наук, доцент

